

Herb és Lorna

(Emlékiratok kiszínezve)

Peter Leroy

Az az elképzelésünk, amelyet egy-egy ismerősről tartós módon formáltunk, jó időre süketté vagy vakká tesz vele szemben; anyám például három esztendőn át nem vette észre egy húga ajakpirosítóját, mintha ez a pirosító mintegy láthatatlanul s egészen feloldódott volna egy folyadékban; míg aztán egyszer egy utolsó csepp vagy valami másféle ok előidézte azt a tüneményt, amelyet túltelítettségnek hívunk; az észre nem vett pirosító teljes egészében kikristályosodott, s e hirtelen szintobzódás látványára anyám ugyanazt mondta, amit Combray-ban is mondtak volna, hogy gyalázat, s majdnem minden kapcsolatot megszüntetett a húgával.

Marcel Proust: *Az eltűnt idő nyomában* –
„*Bimbózó lányok árnyékában*”
(Gyergyai Albert fordítása)

Előszó

ÉVEKBE telt, amíg sikerült rávenni magam, hogy megírjam ezt a könyvet. Ha kizárólag rajtam múlt volna, biztos nem írom meg. Csakhogy bizonyos nemrégiben lezajlott, és rajtam kívülálló események rákényszerítettek arra, hogy szembesüljek az életem során amúgy számtalan elszenvedett kínos pillanat egyikével, ami – azt hiszem – hosszúra nyúlt egocentrikus korszakom, és talán egyben a fiatalságom végét is jelentette: tudomásomra jutott ugyanis, miszerint anyai nagyszüleim tevékeny résztvevői, mondhatni meghatározó alakjai voltak a mozgatható erotikus ékszerek ipara megszületésének.

A felfedezésre – amit valójában két informátoromnak köszönhetek – három évvel a nagyapám halála után, a nagyanyám temetése napján került sor. Aznap reggel a nagyszüleim legrégebbi barátja, May Castle átadott egy a nagyanyám kézírásával nekem címzett dobozt. A doboz huszonkét darab erotikus tárgyú ékszert és szobrocskát tartalmazott, kísérendő pedig egy rövid, pár szavas beszámolót a nagyanyámtól kettejük (ő és nagyapám) erotikus tárgyú kézművességhez fűződő viszonyáról. Sietve átfutottam a levélkét, ám mivel rengeteg elintéznivaló várt rám a délelőtt során, nem igazán volt időm felfogni a tartalmát, és indulnom is kellett az episzkopális templomba a búcsúztató szertartásra.

A templomi padon ülve azután, fél füllel a szertartásra figyelve, elkezdtem megemésztetni az olvasottakat. Képzeltetik, milyen hatással volt rám az információ. Mélységesen megrázott. Nem elég, hogy mindeddig fogalmam sem volt a nagyszüleim ilyen irányú érdeklődéséről, de maga a gondolat is olyan nehezen volt összeegyeztethető a róluk bennem élő képpel – a személyiségükkel, a hobbijaikkal, az általam megismert és tisztelt

képességeikkel –, hogy egyszerűen nem tudtam hova tenni ezt az egészet. Az erotikát, mint olyat, soha nem hoztam kapcsolatba a nagyszüleimmel, gondoltam bele most pironkodva. Milyen rosszul ítélt meg őket! Hisz ezzel tulajdonképpen lebecsültem az életüket, mégpedig oly módon, ahogy azt sosem kívánnám magamnak. Hiszen az én életemben is fontos szerepet játszik az erotika; hogy lehettem ennyire földhözragadt és arrogáns, hogy nem gondoltam bele az eshetőségbe, miszerint számukra is legalább annyira fontos lehetett, sőt a bizonyítékok alapján sokkal fontosabb szerepet játszott. Elszégyelltem magam, de közben még mindig nem bírtam ocsúdni a döbbenettől. A váratlan felismerés szó szerint letaglózott; rádöbentem ugyanis, hogy valójában semmit sem tudok a nagyszüleimről. Nagyjából egy óra alatt odáig jutottam el, hogy a nagyszüleim életében „fontos szerepet játszott az erotika”. Nos, ez közel sem fedte kielégítően a valóságot. Amennyiben nagyanyám levele igaz volt – amit a mellékelt tárgyak igencsak alátámasztottak –, a nagyszüleim vezető szerepet játszottak koruk erotikus ékszereinek művészi színvonalú kialakításában! Ez a felismerés ott, akkor alaposan kifogott rajtam. Mintha nagyanyám a hátrahagyott levelében két olyan embernek mutatott volna be, akikkel azelőtt soha nem találkoztam, akik mindaddig a belsejükben rejtőztek – két, nemi szervekkel is rendelkező egyénnek. Kik ezek az emberek? S vajon miért akarta a nagyanyám, hogy megismerjem őket?

Kiskoromban „Mammának” és „Pappának” hívtam a nagyszüleimet. Ezek a becenevek eredetileg a „nagy mama” és „nagy papa” szavak torzulásából születtek, végül azonban rajtuk ragadtak, s így hívtam őket még akkor is, amikor már gond nélkül ki tudtam mondani, hogy „nagy papa és „nagy mama”. Tinédzserkoromban, amikor ezt gyerekesnek éreztem, egy rövid ideig jobb híján „nagyira” és „nagyapára” váltottam, ám hamar és végleg visszatértem a „Mammához” és „Pappához”. Az elsőként adott nevekhez való ragaszkodásom minden valószínűséggel azzal magyarázható, hogy számomra életük végéig csodás gyermekkorom Mammája és Pappája maradtak. Mammám terebélyes volt és puha, jószívű, idős korában is vonzó, kellemes

jelenség, a háztartási teendők hű elkötelezettje, ezenfelül hatalmas adag bézs- és fehér színű ételek készítője (sütemények, főtt hagyma, csirkék, krémszósok és burgonyák ezerféle módon, mind közül a legfinomabb a német krumplisaláta, amitől az egész házat orrfacsaró ecet- és sonkaszag járta át); emellett amatőr matematikus és logikabolond, alkalmi ékszerjavító, valamint – nagyrészt – történelmi témájú bestsellerek lelkes olvasója. Apró és fürgé Pappapám felváltva tűnt vagy szórakozottnak vagy töprengőnek, hozzáértéssel, keményen végezte a munkáját autókereskedőként, de ugyanígy fáradhatatlan hobbi szerelő, amatőr feltaláló, folyton valamit bütykölő volt. Most pedig, annyi év után, mikor tulajdonképpen már túl késő volt, Mammama úgy tűnt, arra kér, hogy ismerjem meg őket egy teljesen másik oldalukról, vagyis ahogy mások ismerték őket: Herbként és Lornaként.

Valaki oldalba bökött – az anyám volt az. Ránéztem. Alig észrevehetően felém biccentett. Vajon mit akart jelezni? Talán az arckifejezésem alapján rájött, hogy merre kalandoznak a gondolataim? Vajon tudott az ékszerekről, amiket Mammama hagyott nekem? Meglehet. Újból biccentett, majd finoman a szószék irányába mutatott. Hát persze, a gyászbeszéd! A beszédem.

Felálltam, és zavaros fejjel indultam a szószék felé. Végignéztem az egybegyűlt gyászolókon. Vajon a sok barát, rokon és ismerős közül ki volt tisztában az igazsággal? Lehetséges, hogy egyedül én? Vagy én tudtam meg utoljára? Elővettem a jegyzetemet a zsebemből, majd elkezdtem olvasni. Megemlítettem nagyanyám jótét cselekedeteit, legalábbis, amikről tudomásom volt. Miközben írtam, arra gondoltam, hogy nem fogok a végére jutni anélkül, hogy el ne érzékenyüljek. Ehhez képest nem bírtam koncentrálni a mondandómra. A tekintetem a papírt pásztázta, ám gondolataim mindegyre az apró, mozgó, közösülő elefántcsont férfiak és nők körül jártak.

Mindennek a tetejében izgalomba jöttem – mármint szexuálisan. Ott álltam a szószéken a nagyanyám temetésén, a gyászbeszéd kellős közepén, és – hál' istennek a gyászolók ebből semmit nem vettek észre – próbáltam befejezni, majd elernyeszteni a combizmomat, rázogattam, izegve-mozogva fészkelődtem,

hogy végre sikerüljön valahogy kényelmesebb pozícióba helyezni a merevedésemet, amely fájdalmasan lüktetve feszült az alsónadrágom gumírozása alatt. Olvasás közben benyúltam az oldalzsebembe, és az alsónadrágot elérve kicsúsztottam a péniszemet a gumírozás alól. Így máris sokkal jobb volt a helyzet, ám akkor meg elfogott a rettegés, hogy egy árulkodó vállmozdulatomból mindenki rájött, mit is csinálok épp. Végignéztem az egybegyűltek. Szipogtak, hangosan sírtak, törölgették a szemüket és fújták az orrukat. Vajon a nagyanyám előre elképzelte ezt a pillanatot, és szándékosan szembesített most az erotikus oldalával, tökéletesen időzítve a temetésre, mintha ez is csak egy lenne az általa oly hön szeretett logikai fejtörők közül? Engem is mindig fejtörőkkel bombázott. Folyton figyelmeztetett rá, hogy semmit nem szabad készpénznek venni, hogy ne higgyek vakon az előfeltételezéseknek. Talán ezzel a tettevel is csak a javamat akarta, hogy a gyász helyett inkább a feladványára koncentráljak? Nem tudtam eldönteni, hogy nevessek, sírjak, vagy pironkodjak-e.

A temetés után állófogadást tartottunk a szüleim házában. A délután hamar eltelt, közben a tömeg jócskán megfogyatkozott. A nagyszüleim legközelebbi barátai és csodálói viszont egészen estig maradtak, iszogattak és anekdotákat meséltek egymásnak. Az idő múlásával feltűnt, hogy az egyik középiskolai barátom, Mark Dorset került a legérzelgősebb hangulatba, mintha szándékosan fogyasztott volna éppen annyi alkoholt, hogy bátran ki merje mondani, ami a lelkét nyomja. Félrevont és odasúgta, hogy adni akar nekem valamit, egy a nagyszüleimtől kapott emléket, ami három éve, azaz a nagyapám halála óta van a birtokában. Ekkor elővett a zakójából egy zsebórának tűnő tárgyat. Megnyomott egy gombot, amire kipattant a fedél, amely három apró elefántcsont alakot rejtett – két nőt és egy férfit, egymásba gabalyodva egy miniatűr ágyon.

– Nézd meg, micsoda mestermű ez! – mondta.

Szemügyre vettem, és megállapítottam, hogy ez még azoknál is sokkal jobb, mint amiket a nagyanyám hagyott rám. (Most már tudom, hogy ez a kis trió volt a legjobban sikerült munkájuk.) A kifaragott figurákban felfedezni véltem nagyanyám keze

munkáját; megcsodáltam a hozzáértését, a gyengéd vonásokat, az apró részletek precízségét. A találékony mechanika pedig egyértelműen a nagyapám leleményességéről, az összetett és bonyolult dolgok iránti csodálatáról, a haszontalan szerkenyűk szeretetéről árulkodott. Ámulva néztem a trió játékát. Elszorult a torkom, a szemembe könnyek gyűltek. Le voltam nyűgözve. Elöntött a gyász érzése mellett a büszkeség is.

Ugyanakkor felébredt bennem a féltékenység is, hiszen Mark már *jóval előttem beavatódott* a nagyszüleim titkába. Három egész évvel! Vajon miért? Mark természetesen mindent elmesélt. Végighallgattam, és közben próbáltam derűs képet vágni, mintha nem először hallanám a történetet, mintha mindenről már rég tudtam volna. Talán nem vette észre, valójában milyen rosszul esett, hogy nem személyesen a nagyszüleim avattak be a titkaikba. Vajon miért nem mesélték ezt el nekem soha? Miért Markot fogadták a bizalmukba helyettem? A válaszoktól való félelem volt az egyik oka annak, hogy oly sokáig nem bírtam rávenni magam ennek a könyvnek a megírására.

AZ ÉVEK MÚLÁSÁVAL a nagyszüleim története lassanként összeállt. Mammama és Pappapa néhány volt tanítványa a floridai Punta Cachazudából, ahol nagyszüleim a nyugdíjas éveiket töltötték és titokban erotikus szobrászatot tanítottak, elkezdte kiállítani a Mammama és Pappapa irányításával készült műveket. A sajtó hamar felkapta a hírt, és hamarosan országszerte erotikus tartalmú ékszerek sokasága „bukkant elő” a szekrények mélyéről. Mammama és Pappapa műveit egyesek a 20. századi amerikai folklórművészet jelentős alkotásainak tartották, mások perverznek/romlottnak bélyegezték. Nem sokkal ezelőttig próbáltam minderről nem venni tudomást. Bevallom, önző célok vezéreltek: szerettem volna megőrizni gyerekkorom eredeti képeit a nagyszüleimről. Nem akartam elveszíteni őket, nem bírtam elszakadni a kisfiúként megismert kellemes és megnyugtató Mammama és Pappapa képétől.

Időről időre erotikusékszer-gyűjtők tucatjai kerestek fel, hogy információkat szerezzenek erről a két idegenről, Herb és

Lorna Piperről – szinte könyörögtek, hogy osszak meg velük legalább egy apró anekdotát az erotikus ékszerekkel, azaz a „közönséges tárgyakkal” kapcsolatos munkájukról. Ezeket a kéréseket általában visszautasítottam azzal a magyarázattal, hogy mivel soha nem láttam azokat az ékszereket a saját szememmel, sőt még csak tudomásom sem volt a nagyszüleim „munkásságáról” a haláluk utánig, sajnos egyetlen történet sincs a tarsolyomban. Az érzést, hogy mennyire távolinak és idegennek éreztem Herb és Lorna Pipert, meg sem próbáltam megértetni velük.

Amikor úgy nagyjából egy évvel ezelőtt meghívást kaptam a Smithsonian Intézet „Amerika erotikus ékszerei” kiállításának a megnyitójára, először eszem ágában sem volt elmenni – ám amikor a *New York Times* megírta, hogy a kiállítást egyesek nyilvános tiltakozással próbálják bojkottálni, meggondoltam magam. A *Times* cikkében egy képet is lehoztak a múzeum előtt strázsáló emberekről. Az egyik férfi a képen dühödten kidüllesztett mellkassal és ökölbe szorított kézzel meredt a kamerára, pólján a „Büszke prűdök” mozgalmának fügefaleveles emblémájával, ami alatt jól látszott a társaság szlogenje is:

BÜSZKÉN VÁLLALOM, HOGY SZÉGYELLEM A TESTEM!

A cikkben az „Anyák a szex ellen” szöszológját idézték az erotikus ékszerek ártalmas hatásairól folytatott eszmecsere zárásaképp: „Sokan nem tudnak róla, hogy Floridában számos nyugdíjas foglalkozik ilyen perverzségekkel. Képzeljék csak el! Hát kérdezem én, azt akarjuk, hogy a nagyszüleink öregkorukra mindenféle nemileg elferdült alaknak álljanak modellt? Már a gondolattól is felfordul a gyomrom. Képzeljék el azt a sok ráncos öregembert – gusztustalan, én mondom. És ne jöjjenek nekem a művészi önkifejezéssel meg a szólásszabadsággal! Az egész háttérében nem áll más, mint a *sz-e-x*.”

Ezt olvasva határozottam el, hogy ha már nyilvánosságra kell kerülnie a nagyszüleim „viselt dolgainak”, nem hagyok mindent a bulvársajtóra. Én magam fogom megírni a történetüket, még hozzá a lehető legjobban ügyelve a teljességre. Megpróbáltam összeszedni minél több személyes emlékemet a nagyszüleimről,

beszélgettem a barátaikkal és a rokonainkkal, összegyűjtöttem számos hivatalos iratot, a lyukakat pedig teóriákkal és némi képzelőerő segítségével töltöttem be. A nagyszüleim gondolatainak, érzéseinek, tapasztalatainak nagy része természetesen nem lett rögzítve, az esetlegesen hátrahagyott feljegyzéseik, irataik pedig odavesztek, amikor a Hapgood fivérek raktára, melyben a bútorait és egyéb személyes tárgyaikat tárolták, porig égett. Ezért megkíséreltem úgy elmesélni mindent, ahogy *valószínűleg megtörténhetett*. A tények talán nem mindig stimmelnek, de a lényeg, remélem, sikerült megragadnom.

Számos közeli és távoli ismerősnek, intézménynek és egyéb forrásnak szeretnék köszönetet mondani a segítségért, többek között a New York-i Chacalliti Történelmi Társaságnak; a Boston Athenæumnak; a Punta Cachazuda Bugle-nek; a Smithsonian Intézet erotika és ezoterika részlegének; a Studebaker Nemzeti Múzeumnak; Asa Hall és Richard Langworth *The Studebaker Century*-jének; a *Life* magazinnak; és végül a szüleimnek, Bert és Ella Leroy-nak. Ez a könyv soha nem jöhetett volna létre May Castle megemlékezési nélkül Herbről és Lornáról, melyek egyes részeit egy az egyben átvettem a beszélgetéseink hangfelvételeiből. Köszönöm a segítségedet, May, bárcsak megélhetted volna a könyv megjelenését. Remélem, kedvedet lelted volna benne.

Peter Leroy
Small-sziget
1987. június 2.